

Chris Tudda, Cold War Summits: A History, from Potsdam to Malta,

Londra ve New York: Bloomsbury Academic, 2015, 9781472529589,
225 s.

Ahmed Fatih Andi*

Amerikalı tarihçi Chris Tudda'nın 2015'te çıkan "Cold War Summits: A History, From Potsdam to Malta" başlıklı kitabı uluslararası tarih literatürüne yeni ve nispeten farklı bir bakış sunuyor. Kitap, özellikle alışılmamış uluslararası tarih anlatısını farklı analiz düzeyleri arasında gidip gelen bir yaklaşımla ele almasıyla dikkat çekiyor.

Soğuk Savaş diplomasisi üzerine uzmanlaşmış ve bu konuda pek çok yayını olan Tudda; kitapta Potsdam, Bandung, Glassboro, Pekin, Viyana ve Malta zirvelerini katılımcı devletlerin tarihi arkaplanını da dikkate alarak fakat tasvire dayalı bir üslupla inceliyor ve Soğuk Savaş Dönemi'nin canlı bir anlatısını sunuyor. Güçlü bir nedenselliğe sahip olan kitap mezkur zirveleri birbirine siyasi ve tarihi olarak bağlayarak "zirve diplomasisi"ni bütüncül bir siyasi fenomen olarak ele alıyor.

Tudda, her bölümde ilgili zirveden birkaç sene geriye gitmek suretiyle zirveyi tarihi bağlamı içerisine oturtuyor. Liderlerin ilişkileri, karakterleri, çıkarları ve siyaset anlayışları da dikkatten uzak kalmıyor. Bunların yanı sıra kitap boyunca dönemin büyük devletleri arasında değişen güç dengelerinin ve dış siyasetteki süreklilik ve kesintilerin takip edilmesi; gizli niyet ve planların, siyasi çıkar arayışlarının gözden ırak edilmemesi eseri yalnızca iyi tasarlanmış bir "resmi tarih" olmaktan uzak tutuyor.

* Lisans Öğrencisi, İstanbul Şehir Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul/Türkiye, ahmedandi@std.sehir.edu.tr

Chris Tudda'nın Cold War Summits'te Soğuk Savaş Dönemi tarihini mümkün olduğunca ABD dışı kaynaklardan da istifade ederek "uluslararasılaştırma" iddiası¹ ve kimi az bilinen zirveleri de tanıttığı olması da kitabın artıları arasında yer alıyor. Tudda, genel itibarıyla alışlagelmiş tarihi anlatıya sadık kalmakla beraber farklılığını tarihi olayları tartışma ve inceleme üslup ve yöntemi ile ortaya koyuyor. Kitap, Soğuk Savaş'ın başlangıcı ve Soğuk Savaş'ta Potsdam Konferansı'nın rolü gibi tartışmalı konuları da açıklığa kavuşturarak literatürde bazı yeniliklere imza atıyor.

Kitabın ilk bölümünde Tudda; Potsdam Konferansı'nı Sovyetler'in Doğu Bloku üzerinde nüfuz kurma çabası, Birleşik Krallık'ın bu çabalara karşı yaptığı hamleler ve Nazi Almanyası'nın geleceği üzerindeki müzaker gibi meseleler çerçevesinde tartışıyor. Chris Tudda her ne kadar tarihyazımsal bir ihtilafta son sözü söylemiş olmak istemediğini ifade etse de², Potsdam Konferansı'nı SSCB ile ABD'nin yollarını ayırdığı bir dönüm noktası olarak ele alır. Nükleer gücün bir siyaset yapma aracı olarak ortaya çıkması sebebiyle Potsdam Konferansı'nı alışlagelene aykırı olarak bir Soğuk Savaş zirvesi olarak ele alır.

İkinci bölümde ise objektif, "Üçüncü Dünya"ya yahut Tudda'nın önerdiği kavramsallaştırma ile "Gelişen Dünya"ya (developing world) döner, Bağlantısızlar Hareketi ve Bandung Konferansı incelenir. Bandung Konferansı'nı (1955) Cenevre Konferansı (1954), Çinhindi Savaşı, Vietnam Savaşı ve Bağlantısız ülkeler arasındaki ilişkiler dahilinde bağlamsallaştıran Tudda, "Gelişen Dünya"nın iç çatışmalarını Nehru ve taraftarlarının saf tarafsızlık eğilimi ile Çin'in konferansı domine etme çabası arasındaki salınımlara işaret ederek ortaya koyar. İlaveten, bu bölümde yazar dekolonizasyon sürecinde İngiliz ve Amerikan dış politikasını da ele alır.

Kitabın üçüncü bölümünde ise Yumuşama Süreci'nin başlangıcı ve Glassboro Zirvesi gibi daha az bilinen bir zirveyi konu edinir. Zira Tudda'ya göre Glassboro Zirvesi (ve Malta Zirvesi) gibi zirveler "karşıt görüşlü liderlerin kişisel olarak görüşüp yanlış kanıları, mitleri ve yanlış anlamaları düzeltebildiği yerler olarak kendi önemlerini ispat etmişlerdir"³. Bu bölümde Glassboro ve Yumuşama'nın başlangıcı; nükleer silahlanmanın ivme kaybetmesi, Cezayir Savaşı'nın sonuçları, Vietnam Savaşı, Orta Doğu'daki muhtelif sorunlar ve o tarihlerde henüz yeni patlak vermiş olan Küba Füze Krizi bağlamında tartışılır. Chris Tudda Glassboro Zirvesi'ni Yumuşama'nın başlangıcı olarak görüyor⁴, ona göre Glassboro mutabakata varılmadan bitmiş de olsa Soğuk Savaş'ın yavaşlamasında önemli bir adımdı.

1 Chris Tudda, *Cold War Summits: A History, From Potsdam to Malta* (Londra ve New York: Bloomsbury Academic, 2015), 3.

2 A.g.e, 4.

3 A.g.e, 1-2.

4 A.g.e, 72.

“1972 Pekin Konferansı: Nixon ve Mao Dünyayı Değiştiriyor” başlıklı dördüncü bölümde ise Çin-ABD yakınlaşması ve 1972 Pekin Konferansı konu alınıyor. Yazar, bu konferansın bağlamını Çin-Tayvan arasındaki hudut anlaşmazlığı, ABD 7. Filosu’nun Tayvan’daki faaliyetleri ve ABD’nin Çin-SSCB husumetinden menfaat devşirme çabaları üzerine kurmuştur. “Ping-Pong Diplomasisi”nin dikkatle incelenmesi ve Çin’in siyasi yalnızlığının başarılı bir şekilde tasvir edilmesi de bu bölümde öne çıkan hususlar arasındadır.

Beşinci bölümün konusu ise 1979 Viyana Konferansı’dır. Tudđa, konferansı incelemeyen önce Viyana Konferansı’nı getiren nükleer siyaset ilişkilerini ele alır; ardından Yumuşama’nın zayıflama sebeplerini Arap-İsrail çatışmaları, Ekim Savaşı (1973), Yemen’deki siyasi krizler, Afganistan’ın Sovyetler’ce istilası ve Orta Doğu’da vekalet politikaları bağlamında tartışır. Ayrıca SALT II süreci de Tudđa’nın objektifindedir. Bu süreçte Brejnev ve Carter’ın nükleer silahsızlanma hususundaki tavizsizliklerinden dolayı Tudđa’ya göre Yumuşama’nın toleranslı havası sona ermiş ve karşılıklı şüphe atmosferi tekrar dirilmiştir.

Sonuncu bölümde ise Malta Zirvesi ele alınmış ve Malta Zirvesi ile Viyana Zirvesi, Cenevre Görüşmeleri ve Reykjavik Konferansı arasında tarihi süreklilik kurulmuştur. Tudđa, Reagan’ın seçimlerdeki galibiyetinin ardından ABD dış siyasetindeki zihniyet dönüşümüne ve Yumuşama Politikası’nın Amerikan kamuoyunda meşruiyetini kaybetmesini incelemiştir. Bu bölümde Malta Zirvesi’ni incelerken bağlamı Orta Doğu’daki çeşitli çatışmalar, Afganistan’ın işgal edilmesi, Gürcistan Meselesi, muhtelif silahsızlanma programları ve Berlin Duvarı’nın yıkımıyla Almanya’ın birleşmesi üzerine inşa etmiştir. Malta Zirvesi’ni açıkça Soğuk Savaş’ın sonu olarak kabul eden Tudđa, hem Gorbacov hem de H.W Bush’un yeni bir Yumuşama’ya mahal vermeksizin nükleer savaş meselesini siyasi ajandalarından çıkarmasını Soğuk Savaş’ı bitiren büyük bir hamle olarak kaydeder.

Genel olarak Chris Tudđa’nın Cold War Summits’i Soğuk Savaş siyaseti ve diplomasisi üzerine iyi tasarlanmış, farklı analiz düzeyleri arasında gidip gelen üslubuyla dikkat çeken, akıcı ve canlı bir tarih anlatısı sunuyor. Ancak kitabın tüm kuramsal/söylemsel iddialarının hakkını verebildiğini söylemek zor görünüyor. Tudđa, evrenselci bir tutumla Soğuk Savaş’ın tarihini “uluslararasılaştırma”yı iddia ederek⁵ Bağlantısızlar Hareketi’ne de yer verirken Bağlantısızlar’a yalnız bir bölüm ayırıp 1950-1960 aralığına sıkıştırmak suretiyle “eli sıkı” bir tutum sergilemekte.

Siyasi tarihi uluslararasılaştırma iddiasının mantıken çoğulcu bir bakışı da beraberinde getirmesi gerekirken Cold War Summits’te altan alta bir tarafgirlik

5 A.g.e., 3.

kendini belli etmektedir. Söz konusu durumlar hiç bir zaman açıkça dillendirilmese de yazarın üslubu ve anlatısına dikkatle bakıldığında Amerikan ideolojisi ile bağdaşmayan meşru bir düzen tahayyül etmekte zorlandığı görülmektedir. Kapitalist olmayan demokrasiye imkan vermeyen bu tarafsız bakış kuşkusuz eserdeki anlatının sıhhatini zedelemektedir.

Özetle, Chris Tudda Cold War Summits'te nükleer savaş odaklı siyaseti anlamaya çalışarak, Glassboro Zirvesi gibi görece az bilinen zirvelerin önemini keşfederek, dönemin büyük güçleri arasındaki dengeleri açıklayarak ve konvansiyonel tarih anlatısını yeniden yorumlayarak; Soğuk Savaş'ın tutarlı, yeknesak ve analitik bir tarihini verir. Kitap olgusal bilgiye fazlaca yaslanmakla ve teorik eleştirilere açık olmakla beraber literatüre yeni bir soluk katması ve konvansiyonel tarihi yeniden yorumlaması bakımından kayda değer görünüyor.